

Isten, a haza, jó szüleink, testvéreink magyar testvéreink iránti szeretetünket: egyszóval, ha végrehajtjuk a magunk iránti kötelességünket is.

III. a) Ime, mennyi sok kötelessége van a gyermeknek! Szinte fölsorolni is sok! Kötelessége van a jó Istennel szemben? Mi? (Imádkozás, jó cselekedetek). Kötelessége van a szüleivel szemben? Mi? (Engedelmeskedni nekik mindenben). Kötelességei vannak testvérei iránt? Mi? (Szeretni őket, segíteni rajtuk). De éppen így kötelességei vannak magyar testvéreinkkel szemben is... (Mindnyájan egy hazának vagyunk gyermekei, segítsünk egymáson!) Kötelességei vannak édes hazánkkal szemben. Mi ez a kötelesség? (Hűség és szeretet a haza iránt, engedelmesség a haza parancsainak). Végül kötelességei vannak önmaga iránt? Mik ezek a kötelességek? (Testünk és lelkünk gondozása, ápolása, jóra való szoktatása).

b) Alkalmazás. Megteszitek-e ti mindezen kötelességeket? Szeretitek-e a jó Istent? Szoktatok-e imádkozni? Igazán, tiszta szívvel-lélekkel? Szeretitek-e jó szüleiteket? Mindig szót fogadtok nekik? Mert azzal, hogy engedelmeskedtek nekik, örömet szereztek jó szüleiteknek, ennél jobban pedig nem hálálhattjátok meg az értetek végzett rengeteg jóságukat. Szeretitek-e testvéreiteket, úgy, amint kell? Nem irigykedtek-e rájuk, nem veszekedtek-e velük? De éppen így szeretitek-e minden osztálytársatokat, akár szegény, akár gazdag, akár uri fiu, akár egyszerű embernek a gyermeke? Hiszen valamennyien magyarok vagyunk, egymásnak testvérei: szeretnünk kell egymást! És szeretitek-e ma annyira szegény hazánkat, mint nagy családjunk édesanyját? És szeretitek-e önmagatokat, ápoljátok-e, edzitek-e testeteket, óvjátok-e lelketeket a bűntől, a szennytől, növelitek-e lelketekben a szeretetet, amint azt az Ur Jézus tette és megparancsolta? Akkor, ha mindezt megteszitek, végzitek el minden kötelességeteket s lesztek kedvesek az Isten előtt is. Ez bizony nagyon nagy feladat, de ha kevés az erőtök, úgy gondoljátok, kérjétek a jó Isten segítségét. Ő bizonyosan megsegít s ad erőt ahhoz, hogy elvégezhesétek kötelességeteket mindenkivel szemben!

Helyesírás és nyelvi magyarázatok

II. OSZTÁLY.

A tanítás anyaga: Szótagolás, a szavak elválasztása.

Nevelési cél: A helyesírás alapelemeinek ismerete.

a) SZÓTAGOLÁS.

A szótagolás a szavak elválasztása miatt szükséges. Ezért a tanulók gyakorolják a szavak kiejtését szájnýtás szerint.

Könnyen megy ez, hiszen az első osztályban a hangkapcsolás útján már megfigyelhették, hogy néha értelmes „valami” keletkezett így, ez volt a szó. Máskor pedig csak egy tagja lett a szónak, (pl. kéz, láb a testnek) és ez volt a **szótag**. Az ABC-és könyv igen nagy részében, de még a II. osztály Olvasókönyvében is van néhány olvasmány, amelyben a szavak szótagolva vannak. Pl.:

Az Ur Jé-zus sze-re-tet-tel
 Hi-vott min-ket is-ko-lá-ba;
 Mu-tas-suk meg szor-gal-munk-kal,
 Hogy nem jöt-tünk el hi-á-ba!

Szavak gyűjtése és felolvasása közben lássák a tanulók, hogy vannak szavak, melyek kisebb részekre nem bonthatók. Keressük ki ezeket a táblára írt szövegből!

— Az, Ur, meg, Hogy, nem, el.

Ezek az egytagu szók,
 Keressünk kéttaguakat!

— Jé-zus, Hi-vott, min-ket, jöt-tünk.
 Háromtaguak: Mu-tas-suk, hi-á-ba.

Négytaguak: sze-re-te-te, is-ko-lá-ba, szor-gal-munk-kal.

Most az Olvasókönyvből keressünk ki olyan olvasmányt, amely szótagokra bontva van könyvünkben. Pl.

2. Vé-ge a nyár-nak.

Itt van az ősz, itt van uj-ra!

Meg-kez-dő-dött az is-ko-la.

Pis-ta, Pan-na, Jan-csi, Sá-ra, ti-peg-nek az is-ko-lá-ba.

Olvasd el a címet! — Miből rakta össze az íróbácsi ezt a mondást? (Szavakból). Számláld össze, hány szóból áll? Egyforma hosszú mind a három szó? Miből tudtad meg? Olvasd el lassan még egyszer! (Nem egyforma ideig tartott kimondani). Melyik a legrövidebb szó? Hány szájnyitásra mondtad ki? Hány részből, tag-ból áll tehát? Most olvasd el az első szót! Ez is egytagu? Miről tudod meg? Kötőjellel kétfelé választotta az író bácsi. Hány szájnyitásra ejtetted ki? Tovább! Olvasd a következő mondást! Itt egyforma hosszúak a szavak? Mivel mérjük őket? Olvasd el most a rövid szavakat! Hány tagból állnak? Keressünk kéttagut! Csak hány van? Milyen szavakból áll tehát ez a mondás? (Hat egytagu és egy kéttagu szóból). Olvasd a következőt.

Begyakorlásul mondjanak szavakat szótagolva. Kik beszélnek így? Mi hogyan beszélünk? (Folyékonyan).

Egy tanuló költemény első versszakát is mondja el így!

Gyakorlásul bontsák fel egy olvasmány 2—3 mondatát szótagolva.

Bontsátok fel kötőjellel a következő szavakat szótagokra:

Pad, szék, könyv, kép, haj, fül, arc, zöld, kék, szép, rut, jó, nagy, megy, lép, méz, máz, sár, vaj.

Asztal, ajtó, ablak, kályha, tábla, pengő, fiu, leány, gyermek, apa, anya, körte, alma, dió.

Feszület, imakönyv, tanító, kalapács, meszelő, kacagás, sündisznó, denevér, csütörtök, számadás.

Istenfélő, számológép, térképtartó, kefekötő, labdaütő, templomablak.

Olvasási órán egy-egy szót bontsanak fel szótagok szerint.

Tollbamondás után irjanak szótagolva.

Gyűjtsenek ilyeneket!

b) A szavak elválasztása.

Előttünk van szótagokra bontva pl. az előbbi olvasmány:

2. Vége a nyárnak.

Ebből az olvasmányból kiindulva, szinte önmaga mutatja meg a szó elválasztásának módjait.

Mégis inkább játékos módon szemléltessük ezen helyesírás szempontjából nagyon fontos anyag érzékeltetését. Pl.

Gyermekek! volna-e kedvetek játszani egy kicsit! Igen! — felelik boldogan és az érdeklődést már is felkeltették. Akkor hát rajta! játszunk!

Gyűjtötteket szavakat, fel is bontottátok azokat tagokra, most ti lesztek a szavak és annak tagjai. Jó lesz?

Mondjatok olyan szót, ami valami szépet, jót, vagy kedveset jelent! Gondolkozzatok csak! — A tanulók sorolják: alma, cukor, kalács, angyal, stb. (Szándékosan kiválasztok először egy kéttagu szót, pl. cukor. (Ki szereti a cukrot? Látom, te nagyon szereted, mert ugyancsak nyújtogattad a kezed. Pedig most nem teszek bele semmit. Hanem — tudod mit — elnevezünk most téged cukor-nak! Jőjj ki hát „cukor“! Fel is írom erre a papirosra uj nevedet.

Hopp! — most veszem észre, hány tagból is áll ez a szó? Mondjuk ki szótagolva! Lám, akkor még egy gyermekre lesz szükségünk. (Kijön még egy gyermek). Fogjátok össze a kezeiteket! Te leszel a „cukor“-nak az első és te a második tagja. Felirom a papirosra is! Hogy el ne feledjétek, feltűzöm a melletekre. Olvassuk el! Cu-kor.

Mutassátok meg magatokat a többieknek is, hadd lássák ők is a neveteket. (Körülvezetjük őket).

Most álljatok ide a tábla közepéhez és Jancsi majd felírja a neveteket.

Cu-kor

(Ezután a tábla végéhez állítom őket úgy, hogy csak az egyik marad a tábla végén, a másik elé már nem jut belőle). Ird fel Rózsika most a nevüket! Fel tudod-e írni? Miért nem? Nem fér a táblára. Miért nem? Nincs hely ebben a sorban. Mit csináljunk tehát? Elválasztjuk! Ugy van. — Hamar engedjétek el a kezeteiket és egyiketeket itt marad, (az első szótag, vagyis amelyik a tábla előtt áll) a másik pedig a tábla elejére — az új sorba megy.

Most így ird le a nevüket:

Ca-

kor

Hogy lehet tehát két tagot elválasztani? (Elengedik kezüket, kötőjel stb.)

Nagyon ügyesek voltatok, most menjetek a helyetekre! Láttátok mindnyájan, amit csináltunk, most tehát gyorsabban fogunk játszani, hogy mindenkire sor kerüljön.

Jőjj ki, N! Mi szeretnél lenni? Pék, szabó stb. (Kiválasztunk, vagy rávezetjük egy egytagu szóra, pl. pék). Most az lehetsz ám, ami akarsz! Pék szeretnél lenni? Jó is ám az a ropogós kifli, perec, uvy-e? Hadd látom, tudod-e, hány tagból áll ez a szó? Tehát ezt magad fogod játszani. Ird fel a nevedet (Pék) ide a táblának közepére, addig én is felirom erre a papírosra!

Pék.

(A papírszeletet feltüzi a mellére, hogy mindenki lássa: egy tanuló az egy szótag).

Most a tábla végéhez állítom úgy, hogy csak testének fele jut a tábla elé.

Bontsd szét a nevét, Karcsi, és úgy ird fel, ahogyan áll! Nem lehet! Nem? Miért? Csak egy tagból áll. Csakugyan, ha itt áll a tábla végén, akkor nem lehet ugyanakkor a másik sorban is. Lehet-e tehát egytagu szót szétbontani, elválasztani?

Mondjunk még olyan szavakat, melyeket nem lehet szétbontani s így elválasztani sem! (Tanító bácsi kérem, a mult órán egy csomó olyan szót tetszett diktálni, melyeket nem bírtunk kötőjellel szétválasztani). Ugy van! Keressétek ki a füzetből azon szavakat! Olvasd fel Mariska! — Pad, szék, könyv, kép stb.

Olvasd el a kéttaguakat is! — Asztal, ajtó, ablak stb. Ejt-sük ki tagolva! Asz-tal, aj-tó, ab-lak stb.

Gyermekek! — ezután vigyázzatok, ha írás közben valamelyik szó nem fér ki, azt így tagonkint válasszátok szét. Az egytagut pedig vagy teljesen kiírjátok, vagy ha nem fér el már a sorban, úgy az egészszet vigyétek át az alatta lévő sor elejére!

Gyakorlásul gyűjtsenek egy- és kéttagu szavakat!

Egy új óra keretében gyakoroltassuk a három- és négytagu szavak elválasztását.

Gyakoroltassuk a szavak elválasztását ahányféleképpen csak lehetséges.

Vegyétek elő Olvasókönyveteket s keressétek ki a 15. olvasmányt!

15. ISTEN VELED, GÓLYAMADÁR!

Elmentek a gólyák. Szent István király napján láttam őket utoljára a mezőn. Nem halásztak már, csak álldogáltak a fűben. Ahogy ott állnak egymás mellett, bizonyára így beszélgetnek:

Menjünk sorba szavankint és mindegyikre mondjátok meg, hány tagból áll és hogyan lehetne elválasztani!

Kezd el! Isten. Két tagu. Válaszd el! Sor végére irom. Is- az új sorba: -ten. Jól van! Tovább! „gólyamadár”. Szótagold ezt! — gó-lya-ma-dár. — Figyeljétek csak, milyen hosszú és furcsa szó ez! (Ha a tanulók nem jönnek rá maguktól, hogy ez két szóból áll, megemlíthetjük: gólya és madár. Ilyenkor ott választjuk el, ahol összetettük őket. Tehát = gólya-madár.

Tovább! „Elmentek” — ez három tagból áll: el-men-tek. Hogy választjuk szét? El-mentek, vagy elmen-tek. S így tovább.

Gyakorlás. Csendes foglalkozásul gyűjtsenek szavakat és válasszák is szét azokat.

Figyeljék meg könyvükben 1—2 oldalon, hogy mely szavakat választották el. Írják le azokat is!

Kókai Béla.

Számolás, mérés

III. OSZTÁLY.

A tanítás anyaga: Írásbeli szorzás. (3. óra).

Nevelési cél: A szorzás készségének biztos elsajátítása.

Vázlat.

- I. Előkészítés. a) számonkérés. Írásbeli szorzás: a kétjegyű szorzó. Utazzunk. Szorzás tízesekkel. Fejszámolás.
- b) Célkítűzés. Mennyi az ára 286 kg lisztnek, ha 1 kg liszt 34 fillér?
- II. Tárgyalás. a) A feladat megoldása. (Többjegyű szorzóval szorzunk).
- b) Az írásbeli szorzás menetének gyakorlása más példákon.
- c) A szorzás végrehajtása a legkisebb helyértékű szorzóval kezdve